

**ЕКСПЕДИЦІЙНІ ЗБОРИ – ОСНОВА ІНТРОДУКЦІЇ КОРМОВИХ
КУЛЬТУР
ДО КОЛЕКЦІЇ УСТИМІВСЬКОЇ ДОСЛІДНОЇ СТАНЦІЇ
РОСЛИННИЦТВА**

В. Я. Кочерга

Устимівська дослідна станція рослинництва Інституту рослинництва ім. В. Я. Юр'єва

За період 2005–2011 рр. сектором кормових культур Устимівської дослідної станції рослинництва Інституту рослинництва ім. В. Я. Юр'єва було інтродуковано 1500 зразків кормових культур. Основним шляхом інтродукції є експедиційні збори на території України та Росії. Станом на 1.11. 20011 р. колекція налічує 1582 колекційних зразки, що належать до 46 ботанічних видів. На базі колекції кормових культур Устимівської дослідної станції рослинництва сформовано та зареєстровано в НЦГРРУ три навчальні колекції: бобових, злакових і малопоширених кормових культур.

Ключові слова: інтродукція, експедиційний збір, малопоширені кормові культури, колекційні зразки.

Для перенесення будь-якого виду рослин за межі певного природного ареалу та його адаптації до конкретних умов вирощування (інтродукції) використовують культурну і дико-рослу флору. Культурна флора – це нові високопродуктивні культури, представлені популяціями або сортами; дикоросла – поповнення місцевої природної флори новими більш продуктивними або чимось цікавими видами.

М. І. Вавилов, створюючи Всесоюзний інститут прикладної ботаніки і нових культур (зараз Всеросійський інститут рослинництва ім. Вавилова, ВІР), вважав основним напрямком його наукової діяльності збагачення сортименту культурних рослин. З цією метою був розпочатий всевітньо відомий науковий пошук і опис величезного різноманіття видів рослин. За М. І. Вавиловим, інтродукція включає залучення нових видів і сортів культурних рослин з інших країн, переміщення культур з одного району країни в інший, впровадження в культуру нових рослин з природної флори [1].

Інтродукція рослин як розділ науки на межі теоретичної ботаніки і рослинництва, підвищуючи продуктивність останнього, є однією з рушійних сил розвитку цивілізації. Зниження рівня продуктивності рослинництва певним чином впливає на всі галузі економіки [2].

На Устимівській дослідній станції рослинництва вже понад 20 років триває формування та вивчення колекції кормових культур. Нині колекція налічує 1582 колекційних зразків, що належать до 46 ботанічних видів. До складу колекції входять селекційні сорти, дикорослі форми та місцеві популяції. Колекція кормових культур підтримується і вивчається в дослідницьких посівах Устимівської дослідної станції рослинництва за господарсько-корисними та агробіологічними ознаками (вегетативний період, висота рослин, облістяність, урожай зеленої маси та насіння) [3].

Основою діяльності сектору кормових культур Устимівської дослідної станції рослинництва є робота з інтродукції. Протягом 2005–2011 рр. під керівництвом Національного центру генетичних ресурсів рослин (далі НЦГРРУ) було здійснено п'ять експедицій по Україні. У 2005 р. проведена експедиція з обстеження та збору кормових культур у Миколаївській та Кіровоградській областях. Результати роботи: під час експедиції було зроблено зупинки у 35 місцях для збору нових зразків рослин, зібрано 210 зразків. У 2006 р. було здійснено експедицію по Харківській, Полтавській та Сумській областях. Результатом цієї роботи є інтродукція 154 зразків кормових культур. В 2009 р. була проведена україно-російсько-корейська експедиція по території південно-

Люцерна	158	180	201	251	253	273	281
Конюшина	68	72	75	83	122	168	168
Бромус	4	4	4	4	4	4	4
Еспарцет	105	106	114	125	125	122	126
Буркун	20	24	25	37	44	42	42
Лядвенець	60	60	63	67	69	71	72
Козлятник	19	19	19	19	19	13	13
Райграс	25	25	28	29	29	19	19
Стоколос	48	51	114	129	142	148	154
Житняк	56	56	60	63	66	66	68
Пирій	14	14	20	23	23	14	15
Костриця (або вівсяниця)	75	75	78	103	105	120	120
Грястиця	54	54	58	104	110	112	114
Тимофіївка	11	11	12	27	35	41	41
Лисохвіст	3	3	2	4	4	4	5
Астрагал	12	12	12	13	13	12	13
Мітлиця (або польовиця)	9	9	9	25	25	26	26
Елімус	2	8	10	10	10	21	21
Амарант	95	95	102	103	103	103	103
Вайда	1	1	1	1	1	1	1
Щавель	1	1	1	2	2	2	2
Ториця	1	1	1	1	1	1	1
Заяча конюшина	1	1	1	1	1	1	1
В'язіль	2	2	2	2	4	4	5
Пажитниця	14	14	15	17	17	33	33
Ламкоколосник	2	2	2	12	12	12	12
Суданська трава	10	10	11	12	12	15	15
Мальва	3	4	4	4	4	4	4
Дагуса	1	1	1	1	1	1	1
Сильфія	1	1	1	1	1	1	1
Хатьма	1	1	1	3	3	4	4
Свербига східна	1	1	1	1	1	1	1
Далія	1	1	1	1	1	1	1
Очеретниця	2	2	2	2	3	1	1
Гребінник	1	1	1	1	1	1	1
Пайза	2	3	3	3	3	4	4
Синюха	1	1	1	1	1	1	1
Тонконіг	1	1	1	15	16	17	17
Сорго	25	27	28	31	35	38	38
Сорго-суданковий гібрид	7	7	7	7	7	8	8
Серадела	1	1	1	1	1	1	1
Анізанта	1	6	10	11	17	19	19
Тетрогнолобус			1	1	1	1	1
Гуньба				1	2	2	2
Келерія				1	1	1	1
Фестулоліум						1	1
Всього	919	968	1104	1353	1450	1555	1582

Інтродукційна діяльність не обмежується залученням і збереженням колекційних зразків. Серед її різноманітних завдань є також добір видів для експозицій, відбір декоративних форм та стійких до певних кліматичних умов рослин з метою збереження рідкісних і зникаючих видів [5]. На базі колекції кормових культур Устимівської дослідної станції рос-линництва сформовано та зареєстровано в НЦГРРУ три навчальні колекції: бобових, злако-вих та малопоширених кормових культур. У 2011 р. для використання в навчальних та дос-лідницьких програмах до Аграрно-економічного коледжу Полтавської державної аграрної академії передано навчальну колекцію генофонду злакових кормових

культур, до складу якої входить 25 зразків 16-ти культур (Свідectво про реєстрацію колекції генофонду рослин в Україні № 22).

У результаті експедиційних зборів та співпраці з науковими установами до колекції кормових культур Устимівської дослідної станції рослинництва залучено цінний колекцій-ний матеріал, впровадження якого в селекційні процеси забезпечить розширення генетичної основи господарсько-цінних ознак, а отже, підвищення рівня і стабільності їх прояву в новостворених сортів.

Бібліографічний список

1. *Утеуш Ю. А.* Кормові ресурси флори України. / *Ю. А. Утеуш, М. Г. Лобас* // Кормові ре-сурси флори України. – К.: Наук. думка, 1996. – С. 218.
2. *Гродзинський А. М.* Методологические вопросы интродукции растений / *А. М. Гродзин-ский* // Материалы Всесоюз. конф. по теоретическим основам интродукции. – М., 1983. – С. 7–8.
3. *Харченко Ю. В.* Характеристика господарсько-біологічної цінності колекції кормових культур на Устимівській дослідній станції рослинництва / *Ю. В. Харченко, В. Я. Кочерга* // Наук. пр. Полтавської держ. аграр. академії. – Полтава, 2005. – Т. 4, № 23. – С. 73–78.
4. *Буравцева Т. В.* Генофонд дикорослих популяцій кормових і зернобобових культур Пів-нічно-Західного і Центрального регіонів Російської Федерації / *Т. В. Буравцева, В. Ф. Ча-пурін, Л. Л. Малишев* [и др.] // Генетичні ресурси. – № 5.– Х., 2008. – С 35–44.
5. *Белоліпов И. В.* Эколого-интродукционный метод анализа основных типов растительнос-ти Средней Азии и проблема прогноза интродукции растений: [тези доклада] / *И. В. Бело-липов.* – М., 1983. – С. 37–46.